

Dk. Dave Mathewson, Fasihi ya Agano Jipya, Hotuba ya 12, Mandhari ya Injili na Utangulizi wa Matendo ya Mitume

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Hii ni kozi ya Historia na Fasihi ya Agano Jipya ya Dk. Dave Mathewson, hotuba ya 12, Muhtasari wa Mandhari ya Injili na Utangulizi wa Matendo.

Sasa, nyenzo kwenye Matendo hazijajumuishwa katika mtihamu wa kwanza. Itaonekana kwenye mtihamu wa pili wakati fulani baadaye. Kwa hivyo, nyenzo ambazo nitazungumza juu ya Injili, katika kuhitimisha Injili leo, ni mchezo mzuri kwa mtihamu, lakini nyenzo za Matendo sio.

Lakini itakuwa wazo nzuri ikiwa tutamaliza Injili mapema vya kutosha, tunaweza angalau kuanza kwenye Matendo. Kisha ninapanga kusimama karibu robo mpaka, kumi mpaka, labda hata kidogo, ndio, karibu huko, na kutumia wakati uliobaki kwa kikao cha ukaguzi. Nitazungumza juu ya jinsi hiyo itakavyokuwa.

Nitazungumza zaidi juu ya mtihamu. Nitakuambia jinsi itakavyokuwa na jinsi ya kuisoma. Na nitaifungua kwa maswali.

Kwa hivyo, urefu wa kikao cha ukaguzi utategemea wewe. Ikiwa unataka kutoka nje na kufurahiya hali ya hewa, kila mtu anaweza kuwa kimya na nitajua kuwa hautaki kuzungumza juu ya mtihamu na ungependa kwenda nje na tunaweza kumaliza mapema. Lakini nataka kufanya wakati upatikane kwako kuuliza maswali yoyote kadiri, unajua, kile tulichozungumza au nini cha kutarajia katika mtihamu, au ikiwa una mapungufu katika maelezo yako au kitu ambacho hukuelewa au unataka kuuliza, nitakupa fursa ya kufanya hivyo.

Kwa hivyo hiyo itakuwa dakika 20 za mwisho au zaidi za darasa. Na tena, ninataka kuifungua kwa maswali, kwa hivyo ni juu yako ni muda gani tunaenda. Kwa hivyo hiyo ndiyo aina ya kile kilicho kwenye bomba kwa leo.

Kwa hivyo, hebu tufungue kwa maombi na kisha nataka kuhitimisha majadiliano yetu ya Injili na tu, tena, tuanze tu kwenye kitabu cha Matendo. Sawa kabisa.

Baba, asante kwa siku nzuri na hali ya hewa ya joto. Na ninaomba kwamba tutapata fursa za kutoka nje na kufurahiya wakati iko hapa. Baba, ninaomba sasa kwamba utusaidie kuzingatia sehemu ndogo sana ya Agano Jipya na ufunuo wako wa jumla kwetu katika Agano Jipya la Kale. Ninaomba kwamba tutapewa changamoto na kutiwa moyo kusoma Injili kwa nuru mpya na kuelewa mtazamo na picha mbalimbali

wanazochora za Yesu na maana ya kumjua na kujibu kwa kumtii. Kwa jina la Yesu, tunaomba. Amina. Sawa kabisa.

Tumekuwa tukiangalia Injili kimsingi kutoka kwa mtazamo sio sana kufahamu tu yaliyomo. Tunatumahi kuwa umechukua hiyo kupitia usomaji wako. Lakini nimejaribu kusesitiza kile kinachoonekana kuwa msisitizo tofauti wa kila Injili.

Nadhani kuna kwa sababu, kama tutakavyoona kwa muda mfupi tu, Kanisa limeruhusu Injili nne kusimama katika Agano Jipya badala ya moja tu au badala ya kuzichanganya zote pamoja katika Injili moja kubwa au maisha ya Kristo, Kanisa limeruhusu Injili nne kusimama katika Maandiko yetu ya kisheria. Kwa hivyo kile nilichotaribu kufanya ni tunapopitia Injili, nimejaribu tu kukupa ladha ya kile ambacho ni cha kipekee juu ya kila Injili. Wana nini ambacho wengine hawana? Au wanasisitiza nini, labda, kwa kiwango ambacho wengine hawana? Au angalau kile kinachoonekana kuwa mada kuu na msisitizo mkuu wa Injili yoyote ikilinganishwa na zingine ili upate picha ya njia tofauti ambayo kila mmoja wa waandishi wa Injili, na ningebishana kwa njia ya kupendeza, sio kupingana, lakini kwa njia ya pongezi, ni mtazamo gani wa kipekee ambao kila mmoja wa waandishi anawasilisha juu ya nafsi ya Yesu Kristo.

Sasa, nilipokuwa chuo kikuu, darasa la kwanza la aina ya Injili nililokuwa nalo lilikuwa darasa linaloitwa Maisha ya Kristo, na kwa kweli imekuwa ya kitamaduni sana katika chuo kikuu na chuo kikuu, haswa chuo cha Biblia na mipangilio ya chuo cha sanaa huria ya Kikristo, kuwa na kozi juu ya maisha ya Kristo, ambapo kimsingi unachofanya ni kuchora Injili zote nne, unaziweka pamoja katika maelezo madhubuti ya Kristo alikuwa nani na alifanya nini, na kwa kawaida husababisha ratiba maalum ambayo mambo yalitokea, na unaishia na masimulizi mazuri au picha ya Yesu alikuwa nani na alifanya nini na kile alichofundisha. Na hiyo ni sawa na hiyo ni muhimu kwa kiwango fulani kuweza kuoanisha Injili, kuja na picha ya Kristo alikuwa nani, lakini tena, ikiwa tungefuata mwongozo wa Agano Jipya, inafurahisha kwamba, kama nilivyosema, Agano Jipya halikufanya hivyo. Agano Jipya lilituacha na akaunti nne tofauti za maisha ya Kristo.

Kwa hivyo, moja ya hatari ya kuwaweka pamoja katika maisha mazuri ya Kristo, au darasa juu ya maisha ya Kristo au mafundisho ya Kristo, kama muhimu na muhimu kama hiyo, moja ya hatari ni kwamba tunaweza kuhatarisha kufifisha sauti za kipekee za Injili nne. Na kwa hivyo labda kabla hatujaleta Injili zote pamoja katika maisha mazuri ya Kristo au mafundisho ya Kristo, ni muhimu kupata hisia ya sauti ya kipekee au mtazamo wa kipekee juu ya Yesu ambao kila Injili hutoa. Na ndivyo tumejaribu kufanya katika darasa hili, badala ya kukupa tu maisha ya Kristo, ni kuzingatia ni nini mada na mitazamo ya kipekee ya Injili nne.

Tena, katika historia ya kanisa, kulikuwa na mtu karibu katika karne ya pili aliyetwa Tatian, na tumezungumza juu ya hili hapo awali. Tatian alijaribu kuandika kazi

inayoitwa Diatessaron. Tena, huitaji kujua hilo kwa mtihani au kitu chochote, au Diatessaron ilikuwa nini.

Diatessaron lilikuwa jina tu la kitabu hiki alichandika, na lilikuwa jaribio la kuchanganya Injili zote nne kuwa moja. Na alianza na Injili ya Yohana, ambayo ni ya kupendeza, kama tulivyosema. Hata wasomi wengine ambao wanafikiri Mathayo, Marko, na Luka ni wa kuaminika wanahoji Yohana, kwa sababu, kama tulivyosema, moja wapo ya njia ambazo Yohana amejulikana ni moja ya kitheolojia zaidi na aina ya moja ya Injili za kiroho zaidi.

Na kwa hivyo, wasomi wengi leo hawangemtegemea Yohana kwa habari ya kihistoria juu ya Yesu. Wanafikiri ni ya kitheolojia zaidi na inaonyesha mafundisho ya Kanisa, nk. Lakini Tatian alianza na Yohana na kusuka Injili zote nne katika simulizi moja kuu la maisha ya Kristo.

Lakini cha kufurahisha, hiyo haikuwahi kutokea. Kanisa halikuwahi kupitisha hilo, wala njia ya Tatian. Tena, badala yake, waliruhusu Injili nne kusimama, na michango yao tofauti na ya kipekee kwa ufahamu kamili na mgumu wa Yesu alikuwa nani.

Kwa hivyo, kwa mfano, tunapoangalia Injili ya Mathayo, tunaona kwamba Mathayo anaonyesha Yesu kwa njia kadhaa, kama vile Musa mpya, yule ambaye, kama Musa, sasa anakuja kuwaokoa watu wake. Yesu anaonyeshwa kama mwalimu. Yesu anaonyeshwa kama Mwana wa Mungu.

Anaonyeshwa kama babu wa Daudi, mzao wa Daudi, ambaye ana haki ya kuketi kwenye kiti cha enzi cha Daudi na kutawala kama mfalme. Lakini sio tu kwa Wayahudi bali kwa Mataifa pia. Kuna msisitizo tofauti katika Injili ya Mathayo juu ya kuingizwa kwa Mataifa.

Yesu anaonyeshwa kama yule ambaye ni kilele na utimilifu wa Maandiko yote ya Agano la Kale. Marko anamwonyesha Yesu kama usawa kati ya ubinadamu wake na uungu wake. Anamwonyesha Yesu kama mtumishi anayeteseka ambaye anakuja kuteseka na kufa kwa niaba ya watu wake.

Luka anamwonyesha Yesu kama Mwokozi. Hiyo ni moja ya maneno ya tabia ya Luka, kuelezea Yesu kama Mwokozi, au kile Yesu anachofanya ili kuwaokoa watu wake au kuleta wokovu. Luka pia anamwonyesha Yesu kama Mwana wa Daudi, kama Mathayo anavyofanya katika kutimiza Agano la Kale.

Yesu pia anaonyeshwa katika Luka kama mtu mwenye huruma kwa waliotengwa na jamii. Wale ambao ni wasiofaa au wasioguswa ambao kila mtu mwingine anakataa, Yesu anakubali. Na kisha Yohana anakuja na kumwonyesha Yesu kwa njia kadhaa.

Yohana ndiye pekee wa Injili kuonyesha Yesu kama Mwanakondoo wa Pasaka. Yeye ndiye Mwanakondoo wa Mungu katika utimilifu wa Mwanakondoo wa Pasaka wa Agano la Kale. Sasa Yesu anatimiza hilo.

Yesu ndiye Neno, au nembo, ufunuo wenyewe wa Mungu. Yesu anaonyeshwa wazi, ingawa nadhani Injili zote nne hufanya hivi, lakini Yohana anamwonyesha Yesu haswa na waziwazi kama Mwana wa Mungu, kama Mungu mwenyewe. Bila kukataa ubinadamu wake, Yesu anaonyeshwa wazi kama sura ya kimungu, kama Mungu mwenyewe.

Kwa hivyo, unaweza kuona kwamba Injili zina njia za kipekee za kuwasilisha Yesu na kumuonyesha, kwamba tungekuwa maskini ikiwa tungekosa yoyote kati ya hizo nne. Unaweza kuona ni kwanini kanisa liliwaacha hao wanne peke yao. Tungekuwa maskini kidogo, na uelewa wetu wa Yesu ungekosekana ikiwa hatungekuwa na mitazamo hii minne tofauti na msisitizo tofauti na mada za Yesu alikuwa nani.

Kwa hivyo, tena, ni ukumbusho tu, kwamba kabla hatujawa wepesi sana kuchanganya Injili zote pamoja katika maisha ya Kristo, sauti zao tofauti zinahitaji kusikika kwa kadiri wanavyojaribu kusema kipekee juu ya Yesu, yeye ni nani, anafanya nini, na anachosema. Walakini, tunapochanganya Injili na kuziweka pamoja unapoangalia hizo nne pamoja, ni sifa gani za kipekee ambazo zinaonekana kuibuka kutoka kwa zote nne? Ikiwa nikijumlisha zote nne, ikiwa ningechora picha ya Yesu, ningesisitiza nini ambacho kinaonekana kuibuka kutoka kwa Injili? Na tena, kuna mambo mengi, tunaweza kuweka haya yote pamoja katika picha moja kuu, lakini kuna chochote kinachojitokeza, ninafikiria haswa mambo ambayo tunaweza kujaribiwa kupuuza. Je, kuna mada ambazo waandishi wa Injili hujitokeza ambazo tunaweza kupuuza? Sasa, moja ya mada ambayo ni wazi inajitokeza katika michache yao ni uungu wa Yesu, lakini wengi wetu, sidhani, tungehoji hilo.

Nadhani wengi wetu tuna ugumu zaidi kufikiria ubinadamu wa Yesu. Kwa hivyo hiyo ni hatua ya kuanzia. Ikiwa ningechora picha ya Yesu, jambo la kwanza ningesisitiza ni ubinadamu wa Yesu, na hiyo ni kuepuka Yesu wa docetic.

Sasa, neno docetic ni, neno hili linatokana na neno la Kigiriki, dokeo, ambalo linamaanisha kuonekana, kufikiria, au kuonekana. Neno hili docetic lilitumiwa kuelezea uzushi wa mapema sana au mafundisho ya uwongo kuhusu Kristo ambayo ilisema, kwa kweli, ilikataa ubinadamu kamili wa Yesu. Ilisema kwamba Yesu alionekana kuwa mwanadamu tu.

Kwa hivyo neno docetic. Tena, neno la Kigiriki linamaanisha kuonekana, na Docetism, au mtazamo wa docetic juu ya Yesu, inamaanisha Yesu alionekana tu au alionekana kuwa mwanadamu. Kwa hivyo mapema sana, na hii inavutia sana, mababa wengi wa kanisa la kwanza, walipoanza kufikiria juu ya Yesu na kuunda kile walichofikiria, watu wachache sana walikataa uungu wa Yesu.

Wengi wao, wengi wao, wengine wao wangekataa ubinadamu wake, kama vile fikra za aina ya Gnostic, na fikra za aina ya Plato ambazo zinasisitiza kiroho juu ya kimwili. Lakini tena, Docetism lilikuwa jina la uzushi wa mapema ambao ulisema Yesu alionekana tu au alionekana kuwa mwanadamu, lakini kwa kweli hakuwa. Kwa hivyo, ilikubali kwamba Yesu alikuwa mungu, alikuwa Mungu, lakini ilikanusha ubinadamu wake.

Lakini ni katika Injili kwamba tunapata ubinadamu kamili wa Yesu umefunuliwa. Tena, sio lazima usome mbali sana katika Luka sura ya 1, 2, na 3 ili kusoma na kumwona Yesu na kumkabili katika ubinadamu wake kamili. Luka, kama tulivyosema, Luka ndiye mwandishi pekee anayesema chochote kuhusu utoto wa Yesu.

Na ana kifungu hicho cha kupendeza huko, na Yesu alikua katika hekima na kimo na kwa kibali kwa Mungu na wanadamu. Namaanisha, Luka anawezaje kusema hivyo juu ya Yesu? Ikiwa Yesu ni Mungu, anahitaji kukua? Walakini Luka anatukumbusha na kufichua Yesu katika ubinadamu wake kamili, kwamba Yesu alilazimika kukua katika hekima na ufahamu. Kwa hivyo kwa upande mmoja, Yesu ndiye Mungu anayejua kila kitu ambaye anajua vitu vyote, lakini wakati huo huo, yeye ni mwanadamu mjinga ambaye hajui kila kitu na lazima ajifunze mambo.

Kwa hivyo, anapaswa kukua katika hekima na kimo na kibali kwa Mungu na wanadamu. Baadaye, kuna nyakati katika Injili, wakati kuna kifungu kimoja cha kupendeza ambacho haswa nadhani Mathayo, Marko, na Luka wote wanayo, ambapo Yesu anasema, Hata Mwana wa Adamu, hata mimi sijui saa ambayo Mwana wa Adamu atarudi. Kwa kurejelea wakati ambao Yesu angerudi kuanzisha ufalme wake, Yesu anasema, sijui hata ni saa ngapi.

Ni Baba pekee anayejua saa, siku, na saa ambayo hiyo itafanyika. Tuliona kwamba Injili ya Marko inaonyesha Yesu kama anayeteseka kwa niaba ya watu wake na kufa. Na kuna jambo lingine la kupendeza katika Luka.

Kuelekea mwisho wa Injili, katika bustani ya Gethsemane, unakumbuka kabla ya Yesu kukamatwa, unapata Injili zinazoonyesha Yesu akiomba na wanafunzi wake katika Bustani, sio Bustani ya Edeni, lakini Bustani ya Gethsemane, nje ya Yerusalemu. Na wakati anaomba, sio muda mrefu baada ya hapo wakati walinzi wanakuja na kumkamata Yesu, kumpeleka kwenye kesi yake na anakufa. Katika Bustani, anaonyeshwa kama anayeomba.

Na cha kufurahisha, Luka anamwonyesha Yesu kama akiomba kitu kinachokwenda hivi. Anasema, Baba, tafadhali acha kikombe hiki chipite kutoka kwangu. Na maana yake ni kikombe ni sitiari ya mateso na kifo cha Yesu ambacho anakaribia kuchukua.

Cha kufurahisha sana, Yesu anaonekana kusema, Baba, ikiwa kuna njia nyingine yoyote hii inaweza kufanywa isipokuwa kupitia kifo changu, una kura yangu. Kwa maneno mengine, Yesu anajibu kwa hofu mbele ya kile kitakachokuja, kifo chake. Ni mwitikio wa kibinadamu sana.

Walakini, kwa kweli, maneno yafuatayo ya Yesu ni, lakini sio mapenzi yangu, ndivyo ningependa kutokea, lakini mapenzi yako, kuomba kwa Baba, na kisha Yesu anaenda msalabani. Lakini katika wakati huo, Luka anamwonyesha Yesu kama anapitia mwitikio wa kibinadamu na hisia katika uso wa kifo. Kwa hivyo, Injili zinaonyesha Yesu katika ubinadamu wake kamili.

Hawarudi nyuma kutoka kwa uungu wa Yesu, lakini hawapunguzi ubinadamu wake na kumwonyesha kwa maneno ya kibinadamu kabisa. Ndio maana baadaye katika kitabu cha Waebrania ambacho tutazungumza baadaye katika muhula, mwandishi, labda akitafakari juu ya Injili, anasema, sababu ya Yesu kufanya kazi kama kuhani wetu mkuu ni kwa sababu amejaribiwa kwa kila njia tuliyo nayo, lakini hajatenda dhambi. Kwa maneno mengine, hitaji la kuhani mkuu lilikuwa uwezo wa kuelewa na kuwahurumia watu aliowawakilisha.

Na Yesu hangeweza kuwa kuhani wetu mkuu ikiwa angekuwa Mungu tu. Anaweza tu kuwa kuhani wetu mkuu kwa sababu yeye ni Mungu, lakini wakati huo huo, yeye ni mwanadamu kamili. Amepitia anuwai kamili ya majaribu ya kibinadamu.

Kwa mfano, unapofikiria juu yake, je, Yesu alijaribiwa kingono? Labda alikuwa, lakini hakuwahi kuvuka mstari huo katika mawazo au hatua kati ya kujaribiwa na kutenda dhambi. Kwa hivyo, Yesu angepata anuwai kamili ya majaribu ya wanadamu. Kwa hivyo, Agano Jipya lote, lakini haswa Injili, usirudi nyuma kuonyesha Yesu katika ubinadamu wake kamili kama mwanadamu, wakati huo huo bado unamwonyesha kama mwana wa Mungu na uungu wake kamili.

Kwa hivyo, tena, leo tunaelekea zaidi kusesitiza uungu wa Yesu kwa sababu hiyo labda ndio hali ya Yesu ambayo watu wengi huwa wanamkataa na kumwona kama mwanadamu tu. Lakini katika karne ya kwanza, labda ingekuwa kinyume chake. Kungekuwa na tabia zaidi ya kukataa ubinadamu wa Yesu.

Kwa hivyo waandishi wa Biblia wanasisitiza ubinadamu wa Yesu, ubinadamu wake kamili, pamoja na uungu wake pia. Kwa hivyo, sehemu ya kwanza au kipengele cha picha ya Yesu itakuwa ubinadamu wake, kuepuka Yesu wa docetic. Kabla hatujaendelea, mfano mwingine ninaopenda kutumia, kuonyesha tu jinsi hata Docetism imeingia bila kujua katika baadhi ya lugha zetu na hata baadhi ya nyimbo tunazoimba katika mipangilio ya kanisa.

Mimi hufikiria kila wakati, mimi huguna kila wakati ninapoimba hii wakati wa Krismasi. Mbali kwenye hori, unakuja kwenye sehemu hiyo, hakuna kilio anachofanya. Nani alisema Yesu hakulia? Alikuwa mwanadamu.

Kama mtoto mwingine yeyote wa kibinadamu, angelia. Huo ni mtazamo wa docetic sana juu ya Yesu, kwamba asingelia. Au tunapochora picha zetu za Yesu ambapo anang'aa na ana halo juu ya kichwa chake, hiyo hakika inachukua umuhimu wa kuzaliwa kwa Yesu, lakini inaelekea kuficha ukweli kwamba alikuwa mwanadamu wa kawaida tu.

Na ingekuwa tu kuzaliwa kwa kawaida, kwa unyenyekevu sana ambao Yesu alipata. Kwa hivyo, kuepuka Yesu wa docetic. Kipengele cha pili cha picha ya Yesu naweza kulisitiza ni huruma ya Yesu kwa waliotengwa.

Kuepuka Yesu maarufu. Hiyo ni, kama tulivyoona, haswa na Luka, lakini Injili zingine zinatoa vidokezo juu yake pia, Yesu sio mtu wa kupata upendeleo na taasisi ya kidini na wasomi. Yesu sio mtu wa kufuata tu mwongozo wa watu.

Lakini Yesu alikuwa tayari kuvuka mipaka kwa ujasiri kijamii na kiuchumi na kufikia na kuwa na mawasiliano ya mwili na uhusiano na wale ambao walikuwa watu waliotengwa na jamii, wale walio pembezoni mwa jamii. Yesu alionyesha huruma yake tena na tena, haswa kwa waliotengwa na jamii. Wakati hiyo haikuwa maarufu, wasomi wa kidini na uanzishwaji hawatakuwa na uhusiano wowote na hilo.

Na tena, tuliona na Luka, hiyo ndiyo ambayo mara nyingi ilimfanya Yesu awe na shida. Hasa wakati ilimleta katika mgongano na sheria ya Agano la Kale. Kwa hakika hakupaswa kushirikiana na watu hawa ambao walipuuza sheria ya Musa.

Au, kuwagusa kimwili au kuwakaribia sana kunaweza kuleta aina fulani ya ukiukaji wa sherehe. Lakini Yesu alikuwa tayari kabisa kufanya hivyo. Kwa hivyo, kuepuka Yesu maarufu.

Kusisitiza Yesu ambaye hawafikii wasomi wa kidini na kijamii na maarufu, lakini kwa wale ambao ni waliotengwa na wasiohitajika. Msisitizo wa tatu ambao ningechora ni wasiwasi wa Yesu juu ya uwtima. Kuepuka Yesu tajiri.

Tena, hakuna kitu, haswa katika Luka, lakini hakuna chochote katika Injili kinachoonyesha Yesu alisema kwamba utajiri ulikuwa wa dhambi au mbaya. Lakini kwa hakika, katika Injili, Yesu anatukumbusha hatari ya kuweka tumaini letu katika mali na mali kwa njia ambayo inafunika, kuficha, au kuondoa imani ya kweli kwa nafsi ya Yesu Kristo. Kile ambacho Yesu anapinga ni kuhifadhi mali, na kuamini utajiri.

Ndiyo maana Yesu anasema mambo katika Mahubiri ya Mlimani kama vile, usijikusamalire hazina duniani ambapo nondo na kutu huharibika. Tena, hasemi pesa ni mbaya. Anasema shida pekee ni ya muda mfupi.

Inaweza kuharibiwa. Lengo pekee sahihi la uaminifu wako ni katika nafsi ya Yesu Kristo. Na kwa hivyo, Yesu anatumkumbusha kwamba utajiri ni kitu kibaya sana cha uaminifu wako na utegemeaji.

Na kuhifadhi utajiri au kuweka imani yetu ndani yake badala ya kumwamini Yesu Kristo ni kukosa tu kile Yesu alikuwa akifanya. Na ninashangaa, haswa katika muktadha wetu wa Amerika Kaskazini, ikiwa hatuhitaji kusikia ujumbe huu tena. Wakristo wengi hawana haja ya kurudi nyuma na kumsikia Yesu na kile anachosema juu ya mtazamo wetu juu ya utajiri na mali.

Hatimaye, wasiwasi kwa jamii. Tuliona katika Injili zote Yesu anakusanya karibu naye jumuiya ya wanafunzi. Na hiyo sio kwa sababu Yesu alikuwa katika vikundi vidogo na vitu kama hivyo.

Kile Yesu anachofanya ni kuandaa kiini ambacho kitasababisha jamii ambayo inahusu utii na ibada ya Yesu Kristo. Na jamii ambayo itaendelea kuenea na kupanuka na mwishowe kukumbatia dunia nzima. Kwa hivyo, Yesu katika Injili zake zote hutoa utoaji kwa jamii ya wafuasi ambao wataendelea na kazi ambayo Yesu alianza kufanya.

Na jamii ambayo itajitambulisha kwa utii kwa nafsi ya Yesu Kristo. Kwa hivyo, kuepuka Yesu wa kibinafsi. Kwa njia, tulisema pia, tena, sababu ya Yesu kuchagua kikundi kidogo cha wanafunzi na sababu ya kuchagua 12 kati yao, nadhani tuliinua hii hapo awali, ni kwa sababu gani? Kwa nini Yesu alichagua wanafunzi 12? Namaanisha, kwa nini, namaanisha, 8 ingekuwa kikundi kidogo kizuri au labda 15 ingekuwa bora kidogo.

Kwa nini 12? Ndio, makabila 12 ya Israeli. Kwa maneno mengine, hawa ni watu wapya wa Mungu, Israeli mpya. Ilianzishwa juu ya Yesu Kristo na mitume wake, sio juu ya makabila 12 ya Israeli na sheria.

Kwa hivyo sasa kile Yesu anachofanya kwa kuchagua mitume 12 ni kuunda watu wapya, jamii mpya ambayo itawekwa alama kwa imani katika Yesu Kristo na utii kwake. Na itaendelea na kazi ambayo Yesu mwenyewe alianza. Kwa hivyo, tena, angalau katika Injili, na nadhani ningeweza kuonyesha Agano Jipya lote, Injili na Agano Jipya halijui kitu kama Mkristo ambaye yuko nje ya jamii.

Au Mkristo ambaye anafikiria kibinafsi kwamba wanaweza kuifanya peke yao. Haikuwepo. Haikufikirika kwamba ungekuwa mmoja wa wafuasi wa Yesu na Mkristo na sio wa jamii.

Hilo ndilo kanisa la Yesu, watu wa Mungu. Kwa hivyo, kwa mara nyingine tena, katika jamii yetu ambapo huwa tunathamini ubinafsi na matarajio yetu labda, tena, tunahitaji kusikia ujumbe wa Yesu ambao ni kinyume cha kitamaduni wakati mwingine. Kutukumbusha ni kiasi gani tunahitaji jumuiya ya watu wa Mungu.

Na ni kiasi gani nia ya Mungu ni kwamba tusiishi maisha kama Wakristo binafsi, lakini tunaishi maisha katika jamii, watu hawa wapya wa Mungu ambao Yesu ameanzisha na kuuumba ambao unahusu mwitikio kwake kwa imani. Kumbuka tulisema katika Agano la Kale, Wayahudi wengi wangepafanua watu wa Mungu kulingana na nini? Ni alama gani tofauti au alama kwamba wewe ni wa watu wa Mungu, kwa jumuiya ya watu wa Mungu? Ni alama gani za utambulisho ambazo zinaonyesha kuwa kweli wewe ni wa jamii hii, watu wa Mungu, watu wa Mungu wa Agano la Kale? Wangezingatia nini? Ndio? Jinsi walivyoabudu. Sawa, na waliabuduje haswa? Chini ya Agano la Kale, hiyo ingeonekanaje? Dhabihu za hekalu.

Dhabihu za hekalu, utii kwa sheria. Kwa hivyo hiyo ingekuwa alama ya msingi, kwamba ulitii sheria ya Musa, ukitoa dhabihu za hekalu, kwamba hata zaidi ya hapo, kikabila, kwamba ulikuwa Myahudi. Tena, moja ya maswala makubwa ni, ni nani wa kweli, katika Agano Jipya, ni nani watoto wa kweli wa Ibrahimu? Je, ni wale ambao wametokana na Ibrahimu, au Je, Mataifa wanaweza kuwa wana wa Ibrahimu pia? Hapo ndipo Yesu anapoingia, na anafafanua upya jumuiya ya watu wa Mungu, kanisa.

Na kwa njia, neno kanisa, tumefanya neno la kiufundi kutoka kwa hilo, lakini neno kanisa, neno la Kigiriki, lilitumiwa katika Agano la Kale la Ugiriki kurejelea taifa la Israeli, kusanyiko la watu wa Mungu. Kwa hivyo, kwa kutumia neno kanisa, Mathayo na Paulo, hawatumii neno jipya, wanatumia neno ambalo walikopa kutoka kwa Agano la Kale kurejelea Israeli. Na tena, kile Yesu anachofanya ni kusema, sasa kanisa la kweli, kusanyiko la kweli, watu wa kweli wa Mungu hawazingatii tena utii wa sheria na dhabihu za hekalu na kuwa Myahudi kikabila, lakini sasa imedhamiriwa tu na mwitikio wa mtu kwa Yesu Kristo.

Na ndio sababu Mataifa wanaweza kujumuishwa pia. Ikiwa sababu ya kuamua sio utii kwa sheria na kuwa Myahudi kikabila, basi Mataifa wanaweza pia kuwa watu wa Mungu kwa msingi ule ule ambao Israeli hufanya, kwa kujibu tu kwa imani na utii kwa Yesu Kristo. Kwa hivyo kujali jamii katika Injili, kuepuka Yesu wa kibinafsi.

Tena, Yesu, katika Injili zote, hufanya maandalizi kwa kikundi cha wafuasi ambao katika jumuiya, kwa maana fulani, watakuwa wawakilishi wake na kuendeleza utume wake, na ambao watajibu kwa imani na utii kwa Yesu Kristo. Sawa, labda kuna mambo mengine ambayo unaweza kufikiria. Mtu mmoja katika moja ya madarasa yangu miaka michache iliyopita alipendekeza kujali neema, kuepuka Yesu wa kisheria.

Hiyo ni, Yesu hakuja tu kufundisha sheria mpya. Wakati alikuja kwa mahitaji ya wafuasi wake, pia alitoa njia ya kutimiza matakwa yake. Yesu anaonyeshwa kama anaingia kwa neema katika uhusiano na kutoa kwa neema kile anachohitaji kutoka kwa watu wake.

Je, unakumbuka Mahubiri ya Mlimani? Wale ambao ni maskini katika roho, wanaotambua kufilisika kwao, ambao wana njaa na kiu ya haki, watashiba. Mungu atawajaza haki hiyo. Kwa hivyo hiyo inaweza kuwa ya tano, ambayo ni wasiwasi au msisitizo juu ya neema ya Mungu, kuepuka Yesu wa kisheria.

Yesu hakuja tu kutoa sheria mpya au njia ya kupata njia ya mtu ya kupata wokovu, lakini kwa neema alitoa wokovu na kwa neema alifanya utoaji kwa watu wake kumfuata kwa utii. Sawa, maswali yoyote juu ya yoyote ya haya manne? Pengine unaweza kufikiria wengine. Kile? Ipi? Yule niliyenukuu hivi punde.

Ninajaribu kufikiria. Hiyo ilikuwa Mathayo sura ya 5. ndio, Mathayo sura ya 5, na nadhani ilikuwa mstari wa 12 katika Heri. Ndiyo.

Sawa kabisa. Kweli, wacha nikutambulishe tu kwa kitabu kinachofuata. Na sasa, kwa maana fulani, tunahamia sehemu mpya ya Agano Jipya, ambayo kwa maana, kwa njia fulani, inasimama yenyewe.

Ni kama Injili kwa kuwa ni simulizi, lakini ni tofauti na Injili kwa kuwa haizingatii mtu yeyote. Inazingatia idadi ya watu na haizingatii ushujaa wa mtu mmoja katika eneo dogo la kijiografia. Lakini tena, usambazaji wake wa kijiografia ni pana zaidi.

Hatimaye inajumuisha ulimwengu wote wa Greco-Roman. Kwa hivyo Matendo ni tofauti kidogo katika suala hilo. Lakini hadithi ya kanisa la kwanza, kitabu cha Matendo.

Swali la kwanza kuuliza ni, Matendo yanafanya nini hapa? Tunaelewaje eneo lake katika Agano Jipya? Na tumezungumza juu ya ukweli hapo awali kwamba Agano Jipya halijapangwa kulingana na mpangilio wa matukio, lakini ni mantiki zaidi na mada. Kwa hivyo, kitabu cha Matendo kwa kweli kina eneo la asili sana katika Agano Jipya. Kwa kawaida inafuata Injili na kwa kawaida na kimantiki huandaa nyaraka, Agano Jipya lote, haswa nyaraka za Paulo.

Na sababu kwa nini ni hii. Kitabu cha Matendo kwa kawaida kinafuata Injili kwa sababu kinarekodi kile Yesu alianza kufanya katika Injili, na jinsi kazi hiyo sasa inavyoendelea kupitia wafuasi wake. Kwa hivyo, tulizungumza muda mfupi uliopita juu ya Yesu kukusanya kikundi cha wanafunzi karibu naye ambacho kingeunda kiini cha watu hawa wa Mungu wa tamaduni tunaowaita kanisa.

Kwa hivyo, Injili hujiandaa kwa hilo. Lakini kile Matendo hufanya ni kuonyesha jinsi kazi ya Yesu ilianza duniani sasa inaendelea kupitia kundi hili la wafuasi kwamba sasa, kwa kutokuwepo kwa Yesu baada ya kifo chake na kufufuka na kupaa mbinguni, inaonyesha jinsi kazi hiyo ilianza kupitia Yesu iliendelea kupitia wafuasi wake, wanafunzi wake. Halafu Matendo hutoa daraja kwa Agano Jipya lote kwa sababu baadhi ya wafuasi hawa wanakuwa wahusika wakuu, tena Matendo hayazingatii mtu mmoja mkuu, Yesu Kristo, inahusu idadi ya watu muhimu, lakini herufi katika Agano Jipya ni herufi zinazotoka kwa kalamu ya baadhi ya watu hawa muhimu.

Kwa hivyo, tuna barua kutoka kwa 1 na 2 Petro, tuna barua kutoka kwa Yohana, na cha kufurahisha mhusika mkuu katika Matendo, mtu ambaye mara nyingi, haswa katika nusu ya pili ya kitabu, anachukua hatua kuu, ni mtu anayeitwa Mtume Paulo. Na kwa hivyo, ni kawaida basi kwamba mara tu baada ya Matendo, kundi kubwa zaidi la maandishi katika Agano Jipya lote linatoka kwa kalamu ya Paulo kwa sababu yeye ni mmoja wa watu mashuhuri katika kitabu cha Matendo. Kwa hivyo tena, Matendo hutoa daraja kamili kati ya Injili na Agano Jipya katika kuendelea pale ambapo Injili ziliishia, katika kuonyesha jinsi huduma ya Yesu inavyoendelea kupitia wafuasi wake, lakini kisha kutoa daraja kwa Agano Jipya lote kwa kuwatambulisha wale watu ambao wanaishia kuwa maandishi wa barua nyingi ambazo zinaunda Agano Jipya.

Ni nini uhusiano wa Matendo na Luka? Tayari tumezungumza juu ya hilo tulipojadili Luka. Matendo yalikuwa sehemu ya pili ya kazi ya juzuu mbili, Luka-Matendo, lakini tena kwa sababu tulizoelezea hivi punde, wakati Agano Jipya lilipoundwa kuwa kanuni, vitabu vya Luka na Matendo viligawanywa. Luka alienda na vitabu vingine ambavyo ilifanana, Injili, Mathayo, Marko, na Yohana, na kisha Matendo yalikuwa tofauti kwa sababu ilitoa mpito unaofaa kati ya Injili na Agano Jipya lote.

Matendo kwa kweli yana mpango rahisi, kwa maana fulani, kadiri inavyokua. Kunaweza kuwa na njia kadhaa za kuelezea au kuvunja kitabu cha Matendo, lakini njia moja rahisi ambayo inaonekana kuwa sawa na kile mwandishi anakusudia inapatikana katika sura ya kwanza kabisa na mstari wa 8. Sasa, katika mistari michache ya kwanza ya Matendo, Yesu haja... Tena, mwishoni mwa Luka, Yesu anakufa, amefufuka kutoka kwa wafuasi wake, na anawatokea wafuasi wake. Katika Matendo sura ya 1, Yesu bado hajapaa mbinguni.

Bado anawafundisha wanafunzi wake mwanzoni mwa Matendo. Kwa hivyo, unaweza kuona Matendo ya Mitume na Luka, kama nilivyosema, hiyo ni kwa sababu hapo awali walikuwa kazi ya juzuu mbili. Kwa hivyo, pamoja na kitabu cha Matendo, Yesu bado yuko duniani akiwafundisha wanafunzi wake, na haitachukua muda mrefu sana kabla ya kupaa mbinguni, na kisha itakuwa juu ya wafuasi wake kuendelea na kazi ambayo Yesu alikuwa ameanza.

Lakini sehemu ya maagizo ya Yesu kwa wafuasi wake, wanafunzi wake, kabla hajaondoka, yanapatikana katika Matendo sura ya 1 na mstari wa 8. Na kwa maana fulani, aya hii inatoa aina ya, kwa fomu ya muhtasari, muhtasari wa mahali ambapo kitabu cha Matendo kinaelekea. Kwa hiyo, Yesu anawaambia wanafunzi wake, Lakini mtapokea nguvu Roho Mtakatifu atakapokuja juu yenu, nanyi mtakuwa mashahidi wangu katika Yerusalemu, katika Yudea yote na Samaria, na hadi miisho ya dunia. Sasa kabla ya kuangalia jinsi hiyo inavyofaa, jambo muhimu zaidi kutambua ni kwamba hii sio tu mkakati mzuri wa umishonari.

Ikiwa unaona, inasonga kwenye miduara ya umakini. Inaanzia Yerusalemu, Yudea, Samaria, ambayo iko kaskazini tu, na kisha miisho ya dunia, sehemu za nje kabisa za dunia. Huyu sio Yesu tu kuwa mwanamkakati mzuri wa kimishonari, kwamba unahitaji kuanza na msingi wako wa nyumbani na kisha uhame nje, ingawa hiyo inaweza kuwa kweli.

Lakini unachohitaji kujua kuhusu aya hii ni kwamba, nadhani sababu ya kuwekwa pamoja ni kwa sababu ni onyesho la moja kwa moja la mpango wa nabii Isaya wa jinsi Mungu angewarejesha watu wake. Na cha kufurahisha, ikiwa unarudi kwenye kitabu cha Isaya, kinafikiria habari njema inayoenea kutoka Yerusalemu na kuishia kwenye miisho ya dunia. Kwa hivyo, hii sio Yesu tu anayesema, hey, nina mkakati mzuri wa kueneza injili.

Lakini badala yake, kile Yesu anachofanya ni kusema, na wewe kueneza injili, ahadi ya Isaya ya utimilifu, au ahadi ya Isaya ya urejesho na wokovu sasa inaanza kutimizwa. Kwa hivyo tena, Matendo yanarudi kwenye Agano la Kale kuonyesha kwamba Yesu na sasa wafuasi wake wanatimiza unabii huu wote wa Agano la Kale, ahadi, na matarajio. Kwa hivyo, kwa mfano, ukiangalia katika maelezo yako, yangu iko kwenye ukurasa wa 23 juu kabisa, nimetenga misemo hiyo katika Matendo 1: 8. Kwa hivyo, wakati Roho Mtakatifu atakapokuja juu yenu, na kisha mtakuwa mashahidi wangu mpaka miisho ya dunia.

Misemo hiyo inatoka moja kwa moja kutoka kwa kitabu cha Isaya. Kwa mfano, hii ni katika sura ya 32 na mstari wa 15, ambapo Matendo ya Mitume inasema, wakati Roho Mtakatifu anakuja juu yako. Tena, sura ya 32 inahusu siku ambayo Mungu anarudi na kuwarejesha watu wake, kuwarudisha Yerusalemu, wako uhamishoni sasa, anawarudisha Yerusalemu, na sasa mstari wa 15 unasema mpaka Roho kutoka juu atakapomwagika juu yetu.

Na jangwa linakuwa shamba lenye matunda, na shamba lenye matunda linachukuliwa kama msitu. Angalia kifungu hicho, hiki ni kutoka kwa Isaya 32.15 mpaka Roho kutoka juu atakapomwagika juu yetu. Na sasa Luka anasema wakati Roho Mtakatifu anakuja juu yako.

Sasa angalia kifungu hiki kinachofuata, mtakuwa mashahidi wangu. Tena, katika Isaya sura ya 43, huyu ni Isaya nabii akizungumzia siku ambayo Mungu atarudi kuwarejesha watu wake. Sura ya 43 na 10 na 12, sikilizeni hii, ninyi ni mashahidi wangu, anazungumza na Israeli, ninyi ni mashahidi wangu, asema Bwana, na mtumishi wangu niliyemchagua.

Mstari wa 12, nilitangaza na kuokoa na kutangaza wakati hakukuwa na Mungu mgeni kati yenu, na ninyi ni mashahidi wangu, asema Bwana. Tena, Mungu anahutubia Israeli, na sasa Yesu anahutubia Israeli hii mpya, watu hawa wapya wa Mungu, akianza na wanafunzi wake, na kuwaambia kwamba ninyi ni mashahidi wangu, katika kutimiza kitabu cha Isaya. Ahadi ya Isaya ya urejesho, siku ambayo Mungu atawarejesha watu wake, kuleta kiumbe kipya, na kuwaletea wokovu kupitia Masihi, hufanya kama kusema ambayo inafanyika sasa.

Lakini sio katika taifa la kimwili la Israeli, lakini katika watu hawa wapya ambao Yesu ameanzisha sasa. Ndivyo walivyo, Roho Mtakatifu atakuja juu yao katika utimilifu wa Isaya 32, watakuwa mashahidi wake katika utimilifu wa Isaya 43, na kisha mmoja zaidi. Angalia utaratibu, utaratibu katika matendo ni hata utaratibu ule ule katika kitabu chote cha Isaya.

Sura ya 49, wakati Yesu anawaambia wanafunzi, mtakuwa mashahidi wangu hadi miisho ya dunia, Isaya sura ya 49 na mstari wa 6, sasa sikiliza hii. Tena, huyu ni Mungu anayezungumza kupitia Isaya nabii kwa Israeli, wanapokuwa uhamishoni, anaahidi kwamba siku moja watarudi kutoka uhamishoni, na Mungu atawarejesha kama watu wake, kuwaletea wokovu, na hivi ndivyo anavyosema. Anasema ni jambo jepesi sana kwamba unapaswa kuwa mtumishi wangu, kuinua makabila ya Yakobo, na kuwarejesha waliosalia wa Israeli.

Nitakupa kuwa nuru kwa mataifa, vivyo hivyo Israeli iwe nuru kwa mataifa, ili wokovu wangu ufikie miisho ya dunia. Huo ndio kifungu kile kile unachopata katika Matendo sura ya 1 mstari wa 8. Kwa hivyo tena, Yesu anafanya nini? Kimsingi anawaambia wanafunzi wake, kwamba wanapaswa kutimiza mpango wa urejesho ambao ulitarajiwa na kutabiriwa katika kitabu cha Isaya. Kile Israeli alipaswa kufanya kwa kuwa Roho Mtakatifu angemwagika juu ya Israeli, walipaswa kuwa watu wake, walipaswa kuwa mashahidi wake, walipaswa kueneza wokovu hadi miisho ya dunia, sasa ni kana kwamba Yesu anasema, sasa vazi hilo linapitishwa kwa wanafunzi wa Yesu, kwa Israeli hii mpya, kanisa hili jipya, jumuiya hii mpya ya watu wa Mungu, ambayo iko katika umbo la kiini katika wanafunzi, na hiyo ndiyo hasa itafanyika katika kitabu kingine cha Matendo.

Kwa hivyo tena, ni muhimu sana kwamba tujifunze kusoma Agano Jipya la Kale na sikio moja lililowekwa kwenye Agano la Kale. Tena, kama nilivyosema, huu sio tu mkakati mzuri wa umishonari ambao Yesu alifikiria, ambao alifikiri ungefanya kazi, anaonyesha kwamba kile kinachoendelea katika Matendo 2 sio chini ya utimilifu wa

kile Isaya aliahidi nyuma katika Agano la Kale. Na sasa hiyo inafanyika, sio katika taifa la Israeli, lakini sasa katika jamii hii mpya, kusanyiko hili jipya, watu hawa wapya wa Mungu, ambao sasa unazunguka na kumzunguka Yesu.

Sawa, nadhani tutaishia hapo. Na wiki ijayo tutaendelea kuzungumza juu ya Matendo, lakini wacha tuzungumze kidogo juu ya mtihani. Na nitasema mambo kadhaa.

Ninataka tu kuzungumza kidogo juu ya jinsi itakavyokuwa na kisha kusema kitu juu ya jinsi ya kuisomea na kisha kukupa nafasi ya kuuliza maswali. Mtihani wote ni chaguo nyingi. Ninachukia mitihani ya chaguo nyingi, lakini kwa darasa kubwa hii, ikiwa ningekupa mtihani wa insha, ningekuwa hadi Krismasi ijayo nikijaribu kuziweka alama.

Kwa hivyo darasa la ukubwa huu kwa bahati mbaya linanizuia kwa kiwango fulani kutoa mtihani wa aina ya chaguo nyingi. Kwa hivyo hiyo ndiyo asili ya mtihani. Kila mtu anapaswa kuwa na uwezo wa kuimaliza ndani ya saa moja.

Baadhi yenu wanaweza kufanywa kwa dakika 20. Baadhi yenu wanaweza kuchukua sehemu nzima. Hiyo ni sawa.

Chochote unachohitaji kufanya. Tena, mtihani utashughulikia tu nyenzo za usuli na nyenzo za injili. Kila kitu ambacho nimesema juu ya Matendo leo hakitakuwa kwenye mtihani.

Huwajibiki kwa hilo. Habari hiyo itaonekana kwenye mtihani unaofuata. Kwa hivyo, nyenzo zote za usuli kutoka siku ya kwanza kupitia injili, hiyo ndiyo habari ambayo itakuwa kwenye mtihani.

Moja ya mambo ambayo ninajaribu kufanya katika mtihani ni kujaribu kukufanya ulinganishe na kulinganisha injili. Nitakuuliza maswali ambayo ni jaribio la kukufanya ulinganishe na kulinganisha injili kwa kadiri ya kile ambacho ni cha kipekee juu ya nini. Kwa hivyo, nitakuuliza maswali juu ya ni nini, naweza kukuuliza ni injili gani inayoonyesha Yesu kama Musa mpya na kwa matumaini, ungejibu Mathayo.

Baadhi yenu mtapata sawa. Vitu kama hivyo ambapo ninajaribu tu kukufanya ulinganishe. Kuna maswali mengi yanayohusiana na msisitizo kuu na mada katika injili zote.

Tena, sikuulizi mistari maalum au kitu kama hicho. Ninavutiwa zaidi na kuzingatia injili kwa ujumla. Lakini unahitaji kufahamu msisitizo kuu, mada kuu, maandishi kuu.

Wakati wowote tunapozungumza juu ya vifungu fulani kuhusiana na injili, katika Yohana tunagusa vifungu kadhaa kama hotuba ya kuaga au mwanamke kisimani na

tunajua tu yaliyomo kwenye vifungu hivyo na chochote tulichosema juu ya vifungu hivyo. Tulizungumza kidogo juu ya mwisho wa Mark. Marko huyo, iliishia katika mstari wa 8 au ilikuwa na mwisho mrefu juu yake? Kwa hivyo wakati wowote tunapozungumza juu ya vifungu vyovyote tofauti, kuweza tu kuniambia ni nini katika vifungu hivyo.

Jambo moja unaweza kufanya, nilikuwa na mtu afanye hii mwaka mmoja na walinionyesha na walifanya hivyo kwa mitihani yote minne. Je, wameweka pamoja chati na kwenye ubao mkubwa wa bango chini upande mmoja wa chati kwenye safu ya mkono wa kushoto, walikuwa na injili nne, Mathayo, Marko, Luka, na Yohana. Na kisha walikuwa na safu ya nguzo zinazopita juu.

Safu moja ilisema mwandishi, mmoja alisema muundo, moja alisema vifungu muhimu, vifungu kuu. Safu nyingine ilisema maoni makuu ya Yesu na nyingine ilisema msisitizo kuu. Kwa kila injili, alitoa muhtasari katika kila moja ya viwanja hivyo, akachukua habari kutoka kwa maelezo yako, na kuiweka kwenye viwanja hivyo.

Kwa mtazamo mmoja, angeweza kuangalia injili zote nne na kulinganisha na kulinganisha jinsi zilivyotofautiana. Na tena, alifanya hivyo kwa kila mtihani. Kwa hivyo, unaweza kufikiria kufanya hivyo, kupata habari kutoka kwa maelezo na kuunda aina fulani ya chati ambapo unaweza kuona injili zote mara moja na kuona jinsi zinavyolinganisha na kutofautisha, ni mada gani wanazosisitiza, na vitu kama hivyo.

Tena, pamoja na historia, sehemu ya historia ni, tena, fahamu watu wakuu, matukio makuu kwa kadiri ya kisiasa, kidini, na baadhi ya mienendo kuu ya kitamaduni. Tulizungumza juu ya wawili au watatu kati yao. Sasa, nina, ikiwa unajaribu kuandika haya yote, nina kwenye Ubao ufunguo wa kusoma, mwongozo wa masomo wa mtihani namba moja.

Kwa hivyo, ukienda mahali pale ambapo mtaala uko na maelezo ya darasa hili juu ya yaliyomo, ukienda huko, utapata mwongozo wa masomo wa mtihani namba moja. Na nadhani ninagusa kila kitu. Ikiwa unaweza kujibu hayo yote, kila mtu anapaswa kupata 100 juu yake ikiwa unaweza kujibu maswali hayo yote.

Kwa sababu, tena, mtihani hautokani na usomaji wako wa kitabu. Inaonyesha tu majadiliano yetu ya darasani na daftari ambalo unapaswa kuchukua. Lakini, tena, kuna mwongozo wa masomo.

Unaweza kutaka kuangalia hiyo. Ikiwa una maswali mengine, tafadhali jisikie huru kunitumia barua pepe ikiwa una maswali juu ya kitu kwenye mtihani au kitu kwenye mwongozo wa masomo. Lakini maswali yoyote juu ya mtihani kwa ujumla au vitu

vyovyote maalum katika maelezo yako, chochote kinachohusiana na historia au injili ambazo unajiuliza? Ndiyo.

Ulisema kwenye chati hiyo. Na kisha mada muhimu. Kuna idadi ya mada muhimu ambazo hazikuwa lazima zizingatie tu Yesu alikuwa nani.

Lakini nadhani katika injili nyingi tulizungumza juu ya msisitizo kuu, ambayo ni, jinsi Yesu alivyoonyeshwa, lakini mada zingine za kipekee au muhimu za injili. Ndio. Pia, kwa historia, ulisema watu, matukio, matukio ya kitamaduni.

Ndio, watu, matukio, harakati za kidini. Kumbuka tulizungumza juu ya harakati za kidini za Greco-Roman na Kiyahudi, kama harakati za Kiyahudi, Waessene, na Mafarisayo. Kuwa na uwezo wa kuniambia walichofikiria au kile walichosisitiza na jinsi walivyoitikia, haswa kwa utawala wa Kirumi.

Tulizungumza kidogo juu ya jamii ya Qumran na Hati-kunjo za Bahari ya Chumvi. Na tulizungumza kidogo juu ya kanuni, ni vigezo gani vya kitabu kuzingatiwa kuingia katika kanuni ya Agano Jipya, aina hizo za vitu. Tena, hayo yote yameandikwa kwenye Ubao kwenye mwongozo wa utafiti.

Kwa hivyo, ningekuhimiza kupakua mwongozo wa masomo. Sawa kabisa. Uhakika.

Je, utauliza tarehe za matukio tofauti ya kihistoria? Hapana, sitauliza tarehe. Labda kwa sababu sikuweza kuwa sahihi mwenyewe hivi sasa. Ndio, sitauliza tarehe zozote maalum.

Nadhani ningeweza. Angalau kwangu, hizo ndizo aina ya mambo ninayosahau kwanza. Ningependa upate maana kuu na wazo nyuma ya hafla hizo.

Maadamu una hisia kwamba hii ilitokea kabla ya Kristo au wakati wa kuzaliwa kwake au kitu kama hicho, hilo ndilo jambo kuu. Kuna tarehe chache ambazo utahitajika kujua baadaye, kwa hivyo sio kana kwamba sitakuuliza kamwe kuhusu tarehe. Lakini kwa madhumuni ya mtihani huu, kwa kweli hakuna tarehe unazohitaji kujua.

Vipi kuhusu tarehe za Injili? Tarehe za Injili? Hapana, sidhani hata kama nilizungumza juu ya hilo. Nadhani nilikuuliza swali hilo kwenye maswali yako kwa sababu lilikuwa kwenye kitabu chako cha kiada, lakini sitakuuliza tarehe maalum. Labda unahitaji kujua mpangilio ambao wasomi wengi wanafikiri waliandikwa, lakini sitakuuliza ni tarehe gani haswa.

Watu wengine wanasita kutoa tarehe sahihi. Wakati mwingine hutoa takriban miaka 10, 60 hadi 70 BK au 70 hadi 80 BK. Kwa hivyo sitakuuliza tarehe zozote maalum. Maadamu unajua kila kitu kilichotokea katika karne ya kwanza hadi sasa, hiyo labda iko karibu vya kutosha.

Kwa hivyo, tunapaswa kupata usomaji wa wiki ijayo ifikapo Jumatano? Ndio, usomaji wa wiki ijayo, unaweza kufanya hivyo kwa Jumatano. Hilo ni swali zuri. Kwa hivyo, usomaji wa vitabu vya kiada, hiyo ni sawa.

Unaweza kufanya hivyo kufikia Jumatano kwa sababu Jumatatu, mara tu unapomaliza mtihani wako, uko huru kwenda. Hatutazungumza juu ya Matendo hata kidogo.

Hii ni kozi ya Historia na Fasihi ya Agano Jipya ya Dk. Dave Mathewson, hotuba ya 12, Muhtasari wa Mandhari ya Injili na Utangulizi wa Matendo.